

LA GRADUACIÓ EN EDUCACIÓ SECUNDÀRIA I LES NECESSITATS EDUCATIVES ESPECIALS

Mariano Franco Morán. Psicòleg, Psicopedagog Cap d'estudis del centre d'educació especial L'Alba (Barcelona)

RESUMEN

“La graduación en educación secundaria y las necesidades educativas especiales”

La UME (Unidad Médico Educativa) del centro L'Alba ofrece una atención a alumnos que requieren de una intervención clínica en el ámbito de la salud mental y además necesitan una atención socioeducativa específica.

Una modificación curricular amplia, sin restricciones, junto con una flexibilidad en la organización, la metodología y los contenidos. Saber escuchar al alumno para poder combinar los intereses individuales con las áreas educativas, adoptar una modalidad de trabajo más globalizadora i una intervenció multiprofesional, son elementos que pueden ayudar a nuestros alumnos a conseguir el graduado en Educación Secundaria, cosa que representa un punto de “normalización” tanto individual como social.

ABSTRACT

“Secondary School graduation and special education needs”

L'Alba's MEU (Medical Educational Unit) offers attention to students requiring clinical intervention in medical health, together with a specific socio-educational attention.

A wide curricular modification without restrictions and flexibility in organization, methodology and contents is needed.

Listening to the student and being able to integrate their individual interests with different educational areas as well as adopting a holistic and multi professional intervention approach, are elements that combined together can help students to achieve graduation in Secondary School, leading to individual and social “normalization”.

LA UME DEL CENTRE L'ALBA

El centre L'Alba va néixer a Barcelona l'any 1978 per tal de donar resposta a la patologia mental d'àmbit psiquiàtric en els nens i adolescents afectats de psicosis infantil, autisme, disharmonies evolutives i problemes greus de personalitat.

A través de dues àrees ben definides: clínica i socioeducativa, la institució es proposa atendre les necessitats de l'alumne-pacient per possibilitar el tractament, la rehabilitació i la creació del llaç social.

El pas del temps va donar lloc a la incorporació d'una nova tipologia d'alumnat: alumnes que presenten una patologia mental d'aparició més tardana, que han pogut “superar” les dificultats de la primera infància sense manifestacions patològiques greus, però que en arribar a l'adolescència requereixen d'una intervenció clínica en l'àmbit de la salut mental, que en ocasions impedeix, o si més no dificulta, la seva vida escolar ordinària. Així és com comença una nova etapa amb la creació d'una Unitat Médico Educativa (UME) on les dues àrees: clínica i socioeducativa atenen les necessitats d'aquest nou tipus d'alumnat.

EL CAMÍ DEL CURRÍCULUM

Els alumnes de la UME (sempre entesos com a alumnes-pacients) ens van fer plantejar nous reptes, sobre tot en l'àmbit socioeducatiu i més concretament en matèria escolar: nois que arriben amb un bagatge acadèmic mes o menys conservat, pràcticament tots ells amb una dificultat en relació a l'escola com a institució, però en qualsevol cas amb uns mínims instrumentals adquirits.

No podem deixar de banda que la seva pròpia patologia dificulta la intenció educativa, però la nostra tasca, portada a terme en el sí d'una institució escolar, a més de terapèutica, i la nostra ètica com a professionals de l'educació fa que ens plantejem la necessitat d'oferir a aquest alumnat la possibilitat de mantenir els mínims acadèmics adquirits i desenvolupar-los en la mesura de les seves possibilitats.

A partir d'aquell moment es fa necessari parlar del currículum, i en el termini d'alguns cursos més, amb l'increment del nombre d'alumnes d'aquestes característiques, no només parlar sinó plantejar-nos una modificació curricular per a l'etapa d'ESO.

En un centre “d'educació especial”, amb una gran heterogeneïtat quant al rendiment acadèmic dels alumnes (des d'aquells que no volen saber res dels llibres ni les matèries escolars, fins altres que despunten en alguna de les àrees fent que ens plantejem una escolarització compartida amb un centre ordinari de secundària on desenvolupar les matemàtiques i algun crèdit variable, per exemple), no és tasca fàcil pensar en una modificació curricular global d'etapa, però es fa necessari.

Després de quasi dos cursos de treball d'equip, d'assessoraments i con-

sultes a tècnics del –en aquell moment- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, al gener de l'any 2001 presentem la proposta de modificació curricular per a l'etapa de secundària, que posteriorment va ser aprovada.

Com ens plantejem fer la modificació curricular?

Inicialment cal revisar el currículum ordinari de secundària i paral·lelament el cas per cas de l'alumnat que tenim, de les seves capacitats, del moment escolar en que es troben i de les seves possibilitats. La casuística és diversa, de manera que, pensant en alguns alumnes, ja estaria bé un currículum ordinari o que se li acosti molt, i pensant en d'altres, hauria de ser molt més restrictiu i apropar-se a aquelles capacitats bàsiques.

Quines conseqüències suposaria optar per una o altra forma?

- Si restringim el currículum, és a dir, el limitem (rebaixem) i l'adequem als alumnes de nivell més baix, ens trobaríem impartint uns continguts mínims, escassos. Podríem donar per superada l'etapa? Això voldria dir que l'alumnat estaria en disposició d'obtenir la graduació en secundària? Per què els serviria aquest títol de graduat? Realment per ben poc, doncs no es pensa en alumnes que puguin continuar fent una ensenyança reglada. Potser la incorporació al món laboral “ordinari” els seria més fàcil, però les limitacions vindrien donades per la pròpia patologia.
- Si ens decidim per “pujar el llistó” i acostar els continguts de la modificació al currículum ordinari, pocs dels nostres alumnes aconseguiran graduar-se, però aquells que ho aconseguixin sí estaran en condicions d'incorporar-se a altres estudis reglats, a més de poder realitzar una formació ocupacional.

Vam triar la segona opció, de manera que el currículum fos proper a l'ordinari, fent petites modificacions: matitzacions, puntualitzacions de les capacitats bàsiques ... per tal d'aconseguir un desenvolupament integral de la persona sempre en un marc de respecte i d'integració social.

LA INTERVENCIÓ EDUCATIVA EN EL MARC CURRICULAR

Com es desenvolupa aquest currículum en el dia a dia lectiu?

D'entrada, configurar els grups no és una tasca fàcil, doncs no només entren en joc aspectes com l'edat o el nivell, sinó que també hem de tenir en compte les seves patologies, amb els problemes conductuals afegits, donat que poden arribar a plantejar-se conflictes importants en el sí del grup. Això fa que hi hagi grups amb diversitat d'alumnes, amb nivells heterogenis... (ens podria recordar un model d'escola rural).

Hem de preveure que les activitats típiques o estandaritzades no

seran suficients o les més adequades per treballar amb aquest tipus d'alumnat.

En el cas dels alumnes que no segueixen una escolaritat, tractem de mantenir els aprenentatges bàsics (llengua, matemàtiques...), sempre donant-li un caràcter de necessitat funcional per a una futura formació ocupacional, a l'hora que intentem millorar la seva autonomia a través d'un treball socialitzador realitzat dins i fora del centre.

Amb aquells alumnes que poden seguir les matèries escolars, fem un apropament individualitzat a l'escolaritat, amb l'acompanyament, recolzament i exigència necessària en tot moment per part dels educadors. Així aquests alumnes treballen els continguts del seu nivell a través dels llibres de text, dels exercicis preparats d'una manera individualitzada, del treball per projectes, etc.

Cal tenir sempre molt en compte la diversitat que ha de formar part d'un eix transversal i tractar-la d'una manera integral, des de totes les matèries curriculars i ser atesa des de diferents llocs de la institució escolar.

És necessària una gran flexibilitat, tant pel que fa als aspectes organitzatius del currículum, com als metodològics i als relacionats amb els continguts. Amb això volem dir que en ocasions hem d'estar oberts i disposats a canviar priorititzacions, temporitzacions o seqüenciacions en funció de les necessitats, els interessos de l'alumne, en el sentit que nosaltres hem de saber escoltar l'alumne, aprofitar els seus interessos i a l'hora tenir la capacitat de reconduir-lo cap als continguts que hem de treballar.

Les activitats relacionades amb l'expressió i la manipulació són importants pel que suposen per l'alumne d'implicació de si mateix i de la seva creativitat. Són moments on podem conjugar els interessos individuals amb les àrees educatives. Aquesta és la tasca dels professors: fer congregar els continguts de les àrees amb aquestes activitats en que l'alumne s'implica.

Potser l'Educació Secundària que ens toca impartir està molt fragmentada i compartimentalitzada en àrees ben definides: matemàtiques, ciències naturals, socials, llengua catalana, castellà, tecnologia, etc. Com a professionals ens limitem a ensenyar els continguts corresponents a l'àrea que ens pertoca (així està establert), i no ens fem en altres camps ja sigui per desconeixement d'altres sabers o per evitar "intrusionismes" en altres àrees. Pensant en l'alumne, entenem que ha de rebre "una" educació global, una formació íntegra, amb unes capacitats bàsiques que li permetin aconseguir una autonomia personal i social en la seva vida adulta (la metodologia del treball per projectes encaixaria perfectament en aquesta visió globalitzadora del procés d'ensenyament-aprenentatge). A través d'un exemple podrem expressar millor la intenció d'aquestes darreres línies:

Què fem quan un alumne amb dificultats (manca d'atenció, certa hiperactivitat, manca de motivació pels estudis, relació difícil amb els companys, etc) planteja el seu interès per una activitat d'expressió-teatre que realitzen els seus companys, però ell no vol participar en la representació?

D'entre les diverses opcions que ens puguem imaginar, hi ha una que és acceptada per l'alumne: està disposat a participar tècnicament en l'activitat, però no sortir a l'escenari a representar, concretament, s'encarregarà de fer un decorat i farà un reportatge fotogràfic de l'obra de teatre.

Acceptada la proposta l'alumne dedica una gran part del seu temps de les quatre setmanes següents a materialitzar el seu projecte: mesura l'escenari per tal de construir un decorat en paper, busca imatges a internet per la realització dels decorats, calcula amplada i llargada del paper que necessita, fa un esbós i després pinta detalladament el decorat, participa en fer els cartells i fullatons informatius per a la representació (en català i en castellà), fa fotografies dels assajos i l'estrena, descarrega les fotografies al PC, selecciona les imatges, busca una música adequada i finalment amb un programa informàtic i l'ajuda dels mestres aconseguix crear una presentació amb música de l'activitat.

A l'exemple anterior hem vist una activitat motivadora per a un alumne. Dins aquesta activitat es veuen implicades diverses àrees: matemàtiques, plàstica, tecnologia, català, castellà, música... No podem fragmentar

aquesta feina perquè siguin àrees diferents, en tot cas si que hem de fer que participin professors diferents (no tots sabem de tot), però a l'alumne sí que li demanem el tot sencer; encara li podríem haver animat a fer més: Saber els metres quadrats de paper que ha fet servir, comprar els pots de pintura necessaris tenint en compte el rendiment per cada pot, fer el fullató també en anglès... i molt més.

No es tracta de que cada professor/a domini totes les matèries, sí de participar coordinadament totes les persones necessàries en un mateix projecte. En aquest sentit les professores i professors de la UME juguem amb avantatge (és una ironia). Com a professors/es d'un centre d'educació especial, la titulació exigida és la de Mestre/a d'educació especial, encara que la formació individual pot variar. A la UME tenim autoritzada una Modificació Curricular d'ESO, per tant aquests mestres/as estem impartint ensenyances d'ESO, i de diverses matèries, donat que no hi ha especialitats.

Encara que administrativament no som considerats professors de secundària, el sobre esforç que suposa impartir diverses àrees, preparar exercicis i activitats, exàmens de totes les matèries, crèdits de síntesi, etc., es veu compensat professionalment amb algunes integracions a escoles ordinàries que proposem, escolaritats compartides, orientacions a centres de formació ocupacional... i alguns graduats en ESO (actualment cursant mòduls de formació professional de grau mig).

En absolut es pretén fer una reivindicació laboral (això correspon a unes altres instàncies), però sí deixar constància de la tasca multiprofessional que portem a terme a la UME, i que és gràcies a l'esforç de tot l'equip i a una doble intervenció: socioeducativa i clínica que alguns dels nostres alumnes-pacients amb unes necessitats educatives especials han pogut aconseguir graduar-se en ESO.

LA GRADUACIÓ EN EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Estem acostumats a pensar que els alumnes, en finalitzar l'escolaritat obligatòria obtinguin el graduat en ESO, si no és així podem pensar en un fracàs escolar. No és aquest el nostre cas, doncs habitualment els alumnes del nostre centre d'educació especial no aconseguixen el graduat; són contades excepcions aquells que arriben a graduar-se.

La majoria d'alumnes de la UME en algun moment ens pregunten si es trauran el graduat... Podem pensar que l'alumnat dels centres d'educació especial no necessita el títol de graduat, però a la UME hi ha casos que aquest desig es converteix en una magnífica motivació per estudiar.

L'èxit que pot suposar per aquest tipus d'alumnat obtenir el títol de graduat té una dimensió que supera l'àmbit escolar i arriba a tocar els aspectes més personals, de superació, de "normalització" social, amb els beneficis que això pot comportar en el pla terapèutic.

Maig 2007

Referències Bibliogràfiques

PIAZULEO, O.; FRANCO, M. (2007): La tutoria y la orientación del alumnado con trastornos de conducta. en: Riart, J. *Manual de tutoria y orientación en la diversidad*. Madrid: Ed. Pirámide.

Correspondència amb l'autor: Mariano Franco Morán. Psicòleg. Psicopedagog. Cap d'estudis del centre d'educació especial L'Alba de Barcelona. E-mail: mfranco@xtec.cat

